– № 3. – С. 159; Атанасов П. М. Драгоманов і Софійський університет П. Атанасов // Всесвіт. – 1962. – № 12. – С. 98–100; Атанасов П. Неспокійне серце / П. Атанасов // Жовтень. – 1964. – № 5. – С. 99–103; Атанасов П. Роль М. П. Драгоманова у зміцненні українсько-болгарських зв’язків / П. Атанасов // Український історичний журнал. – 1965. – № 9. – С. 26–39; Горнова Е. Політична діяльність М. Драгоманова у висвітленні польської історіографії / Е. Горнова // Український історичний журнал. – 1966. – № 9. – С. 72–81; Hornova E. P. Іванова. Михайло Драгоманов у суспільно-політичному русі Росії та України. – К., 1971. – 235 с. (рецензія) / E.Hornova // Slavia Orientalis. – 1973 – R. XXII. – № 4. – P. 499–501; Hornova E. Ocena działalności Michała Drahomanova w historiografii ukraińskiej, rosyjskiej i polskiej. / E. Hornova. – Opole, 1967. – 117 s.; Hornova E. Problemy polskie w twórczości Michała Drahomanova. / E.Hornova. – Wrocław, 1978. – 195 s.; Hornova E. Ukraiński obóz postępowy i jego współpraca z polską lewicą społeczną w Galicij 1876–1895. / E. Hornova. – Wrocław, 1968. – 163 s.; Kozak S. Mychajło Drahomanov wobec Hercena i Kwestii polskiej / S. Kozak // Slavia Orientalis. – 1971. – R. XX. – № 1. – P. 61–67.

Юлия Куценко

ДРАГОМАНОВОВЕДЕНИЕ В СОВЕТСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ: ОБЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

Статья посвящена анализу общих тенденций развития драгоманововедения в советской исторической науке. Освещены основные аспекты развития направления, его особенности в сравнении с предыдущими периодами существования драгоманововедения. Рассматриваются стереотипы изучения личности и наследия М. Драгоманова, присущие советской историографии.

Ключевые слова: украинская историография, драгоманововедение, традиция, стереотип, М. Драгоманов.

Julia Kutsenko

DRAHOMANOV STUDING IN SOVIET HISTORIOGRAPHY: THE GENERAL TRENDS OF DEVELOPMENT (PROGRESS)

This article analyzes the general trends of Drahomanov studing in soviet historical science. Highlights the main aspects flowering of direction, its features compared to previous periods of Drahomanov studing progress. We consider the stereotypes and explore figure heritage of M. Drahomanov inherent in soviet historiography.

Key words: Ukrainian historiography, Drahomanov studing, tradition, stereotype, M. Drahomanov.

УДК 94(477):061.2 «1925/1948»

Оксана Кужільна

ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА «МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ» В ПРАЗІ (1925–1948 РР.): ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано історіографічний комплекс праць, присвячених діяльності Товариства «Музей визвольної боротьби України», яке діяло на території Чехословаччини впродовж 1925–1948 рр. Акцентовано увагу на тих працях, у яких висвітлено реалізацію державницької ідеї в його діяльності. Основним завданням якого було заснування музею – осередку збереження ідеї української державності. З’ясовано науковий доробок із проблеми, подана цінний історіографічний матеріал.

Ключові слова: Прага, Товариство «Музей визвольної боротьби України», історіографія, державність, ідея.

Заснування та діяльність Товариства «Музей визвольної боротьби України» має велике значення в історії України. Завдяки його діяльності було створено Музей визвольної боротьби України – осередок збереження історії української державності.

Метою статті є аналіз досягнень сучасної вітчизняної історіографії в дослідженні ідеї української державності в діяльності Товариства «Музей визвольної боротьби України» в Празі (1925–1948 рр.).

Наявний комплекс історіографічного матеріалу з цієї теми можна розділити на два напрямки. Перший напрямок представлений діаспорними дослідженнями. Слід звернути увагу на те, що наукові праці мали загальний характер. Серед них, зокрема, публікація майбутнього директора Музею визвольної боротьби України С. Наріжного «Українська еміграція. Культурна праця

української еміграції між двома світовими війнами» [1–2]. Перша частина видана під егідою «Музею визвольної боротьби України» в 1942 р., а інша вийшла в 1999 р. в Києві як продовження першої частини. «Українська еміграція» написана на основі матеріалів, які надходили до інституції. Це була спроба заповнити прогалину не лише в історичній науці, але й висвітлити багатогранне життя еміграції в багатьох аспектах, передусім у світлі уявлень про український державницький контекст. Наступним важливим дослідженням С. Наріжного була праця «Матеріяли до історії Музею визвольної боротьби України» у трьох частинах [3]. Автор розкрив неправдиві факти, які стосувалися діяльності Товариства «Музей визвольної боротьби України» (далі – Товариства «МВБУ»), зокрема відносини з К. Лисюком тощо.

Цінною при дослідженні ідеї української державності в діяльності Товариства МВБУ є ще одна праця С. Наріжного «Сторінка з чесько-українських відносин», яка була видана під псевдонімом Я. Бирич [4]. Тут автор з іншої точки зору розглядає діяльність інституції після Другої світової війни. С. Наріжний аналізує події, пов’язані із її закриттям в 1948 р. Він говорить про те, що її закриття супроводжувалося виключно політичними мотивами. Також намагається довести, що Товариства «МВБУ» діяло як наукова установа, яке проводило свою діяльність на території Чехословаччини виключно на пожертви українського громадянства. Товариство не мало ніяких спільних відносин із німецькою владою, яка навпаки обмежувала його діяльність [4, с. 32].

У радянській історіографії не було жодних досліджень, присвячених історії заснування та діяльності Товариства «МВБУ». Радянська історична наука ідею української державності повністю ігнорувала, тим більше не бралась до уваги його діяльність як осередку збереження ідеї української державності в еміграції.

Із проголошенням незалежності України настав новий етап історичної науки, зокрема стали доступними раніше заборонені архівні документи. Це дало змогу дослідникам починаючи з 1990-х рр. розглядати ідею української державності з іншої точки зору. У 1990-х рр. вийшла низка статей присвячених заснуванню та діяльності Музею визвольної боротьби України. Слід зазначити, що історія заснування Товариства МВБУ відходила на другий план, його вплив на формування національної свідомості українців за кордоном. У наукових працях цього періоду більш вживаним є сам Музей визвольної боротьби України. Але як свідчать джерела Товариство МВБУ займалось заснуванням і створенням Музею – головного осередку збереження ідеї української державності.

На початку 1990-х рр. з’являються розвідки американської дослідниці П. Кеннеді Грімстед про долю та переміщення празького архіву: «Зарубежная архивная Россика Советика. Происхождение документов и их отношение к истории России (СССР), потребность в описании библиографии» [5–6], «Празькі архіви в Києві та Москві: повоєнний розшук і вивезення еміграційної архівної україніки» [7]. Зокрема, тут можна прослідкувати долю архівних матеріалів у повоєнний період, які були зібрані в «Музеї визвольної боротьби України».

Одним із з перших розпочав дослідження цієї проблеми І. Головацький, який у 1992 р. написав статтю «Наш музей у Празі, призабуті сторінки українства за кордоном» [8], у якій автор розглядає історію заснування Товариства «МВБУ». Це перша спроба на основі архівних матеріалів відтворити діяльність українців за кордоном. І. Головацький у статті наголошує на тому, що досвід його праці має велике значення в українському державотворенні. Незважаючи на заборону його діяльності, він продовжував існувати і мав вплив на інші наукові організації.

Значну зацікавленість викликає стаття В. Сергійчука «Трагедія Музею визвольної боротьби України в Празі» [9]. Автор подає документи, які свідчать про ставлення радянської влади до нього. Політичний відділ Міністерства закордонних справ УРСР характеризував музей як зібрання буржуазно-націоналістичних елементів. Діяльність яких скеровувалася на об’єднання націоналістичних осіб, розповсюдження літератури національного характеру і підтримку зв’язків з буржуазно-націоналістичними організаціями інших держав. Стаття В. Сергійчука – це перша спроба з критичної точки зору проаналізувати вплив радянської влади на діяльність Товариства «МВБУ» в Празі.

Дослідженням історії заснування празького архівного осередку займався Л. Лозенко. Він підготував статтю «Празький український архів: історія і сьогодення» [10], яка містить загальний огляд історії створення Празького архіву. У ній розглядається доля архівних матеріалів «Музею визвольної боротьби України» в Празі в повоєнні роки. У 1997 р. Л. Лозенко підготував декілька досліджень, у яких автор в загальних рисах відтворив його діяльність [11–12].

Передісторію створення «Музею визвольної боротьби України» розкриває у статті Г. Савченко у співавторстві із І. Срібняком «Заснування Головного військово-історичного музею-архіву Армії УНР» [13]. Автори наголошують на тому, що для зміцнення національно-державницьких прагнень армії УНР мав послужити досвід, набутий у визвольній боротьбі [13, с. 190]. У зв’язку з цим постало питання збереження історичних пам’яток доби боротьби українського народу за соборність і самостійність України. Створення такого осередку мало б велике виховне значення в справі

майбутнього відновлення національної державності не тільки для військових, але й для всіх українських осередків за кордоном. У дослідженні висвітлено хронологію подій по заснуванні Головного військово-історичного музею-архіву. Автори дійшли висновку, що діяльність музейно-архівного осередку сприяла згуртуванню української еміграції, підготовці її кращих представників до продовження боротьби за відновлення самостійної соборної України [13, с. 197].

Суттєвий внесок у дослідження передісторії Товариства «МВБУ» зробили І. Срібняк, О. Лук’яненко у статті «З історії заснування Музею-архіву визволення України» [14]. Автори розкривають історію його створення.

Важливим дослідженням є праці С. Заремби «Український музей визвольної боротьби у Празі» [15], автор намагається відтворити хронологію діяльності Товариства МВБУ. Зокрема, він зазначав, що передісторією заснування МВБУ був «Музей-архів визволення України» у Відні, заснований у 1921 р. Але в 1923 р. він був перевезений до Праги, де об’єднався з Головним військово-історичним музеєм-архівом, який діяв ще з 1917 р. у Тарнові. І. Заремба писав про те, що саме з цих двох архівів було створено «Музей визвольної боротьби України» [15, с. 133]. Також автор намагається відтворити історіографію проблеми та встановити основні джерела для вивчення історії Товариства МВБУ в Празі. У своїх працях І. Заремба, на відміну від попередників, більш детально розглядає його діяльність, наводить низку цитат із архівних документів. У 1999 р. І. Заремба взяв участь у Міжнародному конгресі україністів [16], де дослідник зробив спробу відтворити призабуті сторінки української історії, зокрема «Музею визвольної боротьби України».

З іншої точки зору вибудувана праця Б. Грановського [17], у якій автор робить спробу показати національне значення колекцій документів, зібраних Товариством МВБУ. Б. Грановський на основі архівних матеріалів аналізує книгозбірню музею, створену за рахунок підтримки української еміграції з різних куточків світу. Автор зазначав, що Товариства «МВБУ» значну увагу приділяло збиранню літератури національного значення. У статті виділяється більше десяти колекцій документів – це і відділ шевченкіани, стародруків, відділ мистецтв, печаток та інші. Важливою при дослідженні проблеми ідеї української державності в діяльності Товариства МВБУ наукове дослідження Б. Грановського є тому, що автор наголошує на тому, що крім функції збирання архівних матеріалів – це був науковий осередок, діяльність якого мала і політичний відгук.

Цінним дослідженням з історії ідеї української державності в діяльності Товариства МВБУ є стаття Ф. Погребенника «Шевченкіяна в «Музеї Визвольної Боротьби України» в Празі» [18]. Стаття є цікавою тим, що автор намагається показати загальнонаціональне значення документів з життя Т. Шевченка, які надходили до музею, їх роль на формування національної свідомості українського народу. Автор зазначав, що музей із самого початку свого існування почав збирати шевченкіану, пов’язуючи з іменем Т. Шевченка національну боротьбу за незалежність, розглядаючи його творчість у широкому контексті вікових прагнень українського народу до своєї незалежності. Ф. Погребенник подає список матеріалів, які зберігались у «Музеї визвольної боротьби України». Важливу колекцію складають матеріали щодо вшанування пам’яті Т. Шевченка в Україні, а головним чином у еміграції. Вони розкривають не лише величезне національно-культурне значення Шевченка, а й показують вплив його ідей за межами України, зокрема в середовищі української еміграції, для якої його заповіти були священними, яка жила ідеями «Борітеся – поборете!».

Починаючи з середини 1990-х рр. активно почав займатися питанням музею М. Мушинка. Автор видає низку статей, в яких висвітлює історію «Музею визвольної боротьби України» з різних аспектів його діяльності [19–22]. У 1996 р. побачило світ монографічне дослідження дослідника [23], доповнене й перевидане у 2005 р. Ця робота М. Мушинки має надзвичайне значення для дослідження ідеї української державності в діяльності Товариства МВБУ. Наукова праця поділена на чотири частини: у першій частині автор розповідає про його історію від його заснування у 1925 р. – до ліквідації у травні 1945 р. У другій частині висвітлює боротьбу його керівника С. Наріжного за відновлення музею, його тимчасову перемогу та діяльність до ліквідації у 1948 р. У третій частині відтворює діяльність С. Наріжного щодо збереження матеріалів музею після його ліквідації – у Празі, а пізніше, після його депортації з Чехословаччини – в Австрії та Австралії. Це перше ґрунтовне дослідження, написане на основі архівних матеріалів України, Чехословаччини. У праці М. Мушинки діяльність Товариства МВБУ не відходить на другий план, як це спостерігається в інших працях. Тут чітко простежується хронологія подій від заснування – до його ліквідації.

У 2005 р. на сторінках журналу «Народна творчість і етнографія» М. Мушинка видає наукову статтю «Музей визвольної боротьби України і сучасний стан його фондів» [24]. У своїй праці М. Мушинка показує, що проблема діяльності «Музею визвольної боротьби України» є досить актуальною. Важливим насамперед залишається реконструкція документів, які зберігаються в різних архівах України, Чехословаччини, Росії. Пізніше, у 2007 р. вийшла ще одна стаття М. Мушинки «Дмитро Антонович і Музей визвольної боротьби України» [25]. Автор аналізує науковий доробок відомого українського вченого – історика української культури та громадського

діяча. М. Мушинка висвітлив роль Д. Антоновича в діяльності «Музею визвольної боротьби України», який був його директором упродовж 1925 р. – жовтня 1945 р.

Суттєвий внесок у дослідження діяльності Товариства «МВБУ»зробила М. Палієнко. Починаючи з початку 2000-х рр. автор видала низку статей, одна з яких написана у співавторстві зі І. Срібняком [26]. Автори досліджують діяльність «Музею визвольної боротьби України» від заснування – до його ліквідації. На основі архівних джерел вони подають детальну інформацію про діяльність музею, аналізуються положення статуту, також наголошується на тому, що інституція – це був великий потужний науковий осередок збереження матеріалів національно-визвольної боротьби.

У своїх наступних дослідженнях автор частково розкриває історію «Музею визвольної боротьби України» [27–28]. М. Палієнко підготувала статтю до Української архівної енциклопедії, в якій описує історію створення та діяльність «Музею визвольної боротьби України» [29].

У 2008 р. М. Палієнко підготувала дисертацію на здобуттю наукового звання доктора історичних наук «Архівні центри української еміграції в Європі у 1920-х – 1940-х рр.: (створення, функціонування, доля документальних колекцій)» [30], у якій в одному із підрозділів подає інформації про створення, функціонування та долю «Музею визвольної боротьби України». Важливим є те, що автор у додатках подала архівні матеріали, зокрема його статут, заклик до українського громадянства про збір документів тощо.

Важливою при дослідженні ідеї української державності є стаття М. Палієнко «Матеріали Празького архіву як джерело із історії української державності» [31]. Серед основних груп документів, зібраних в «Музеї визвольної боротьби України» з історії української державності автор виділяє: матеріали українських урядів – Української Держави гетьмана Павла Скоропадського, Директорії УНР, ЗУНР; архіви дипломатичних місій, що діяли в Австрії, Чехословаччині, Великій Британії та інших країнах; військові матеріали та документи з історії таборів українських військовополонених та інтернованих у часи Першої світової війни та післявоєнний період; матеріали про діяльність Союзу Визволення України; матеріали громадських, політичних, культурно-освітніх, наукових осередків української еміграції [31, с. 124].

У 2005 р. чеська дослідниця О. Пеленська, на основі віднайдених у Слов’янській бібліотеці Праги фондів «Музею визвольної боротьби України», видала працю «Український портрет на тлі Праги» [32]. Автор частково висвітлила історію музею і українських мистецьких осередків, здійснила опис віднайдених художніх творів та подала інформацію про їх авторів.

Слід відзначити дослідження А. Шваба та Р. Федорука «Діяльність української політичної еміграції в Чехословаччині з створення Музею визвольної боротьби України» [33], у якій дослідники на основі архівних документів Празького архіву прослідковують основні етапи діяльності «Музею визвольної боротьби України». Акцентовано увагу на передумовах його створення, меті та завданнях, організаційно-структурних засадах діяльності установи, відтворено основні етапи його діяльності. У статті зазначається, що передумовами створення Товариства МВБУ було заснування Головного військово-історичного музею-архіву армії УНР.

Отже, як свідчить історіографія з цієї проблеми в еміграції питання діяльності Товариства «МВБУ» було малодослідженим. Переважно це були невеликі статті в газетах, періодичних виданнях, у яких розглядалися певні аспекти діяльності інституції. У радянській історіографії взагалі ніхто не досліджував цю проблему. Адже всі наукові праці істориків-емігрантів розглядалися винятково в спеціальному жанрі «критики буржуазно-націоналістичних фальсифікаторів історії». Наприкінці 1980-х – на початку 1990 рр. через зміну політичної ситуації, ідеологічних пріоритетів та методологічних підходів, зацікавленість до досвіду українського державотворення, зокрема досвіду «Музею визвольної боротьби України» значно зріс. Історіографія з цієї проблеми висвітлює низку аспектів діяльності Товариства МВБУ впродовж 1925–1948 рр., однак це є загальна історія його діяльності, однак вона не дає повної цілісної картини діяльності Товариства «МВБУ» як осередку збереження ідеї української державності.

Список використаних джерел

1. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома Світовими війнами / С. Наріжний. – Прага, 1942. – Ч. 1. – 372 с. 2. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції 1919–1939: матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої / С. Наріжний. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 1999. – 272 с. 3. Наріжний С. Матеріали до історії Музею визвольної боротьби України / С. Наріжний. – Цюрих, 1956–1959. – Вип. 1–3. – 466 с. 4. Бирич Я. Сторінка з чесько-українських відносин / Я. Бирич. – Вінніпег: Тризуб, 1949. – 37 с. 5. Грімстед П. К. Доля українських культурних цінностей під час Другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв / П. Кеннеді Грімстед. – Л.: Фенікс, 1992. – 119 с. 6. Гримстед П. К. Зарубежная архивная Россика Советика. Происхождение документов и их отношение к истории

России (СССР), потребность в описании библиографии / П. К. Гримстед // Отечественные архивы. – 1993. – № 1. – С. 20–53. 7. Грімстед П. К. «Празькі архіви» у Києві та Москві: повоєнні розшуки і вивезення еміграційної архівної україніки / Державний комітет архівів України. Український науковий інститут Гарвардського університету / переклад з англ. Т. Боряк, відп. ред. Г. Папакін / П. К. Грімстед. – К., 2005. – 252 с. 8. Головацький І. Наш музей у Празі, призабуті сторінки українства за кордоном / І. Головацький // За вільну Україну. – 1992. – № 43. – С. 34–45. 9. Сергійчук В. Трагедія музею визвольної боротьби України в Празі / В. Сергійчук // Золоті ворота. – 1993. – Вип. 3. – С. 20–31. 10. Лозенко Л. І. Празький український архів: історія і сьогодення / Л. І. Лозенко // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 18–30. 11. Лозенко Л. До історії Празького українського архіву / Л. Лозенко // Генеза. – 1995. – № 1–3. – С. 141–145. 12. Лозенко Л. І. З історії Празького українського архіву / Л. Лозенко // Міжнар. зв’язки України: наук. пошуки і знахідки. – К., 1997. – Вип. 6. – С. 85–94. 13. Савченко Г. Заснування Головного військово-історичного музею-архіву Армії УНР / Г. Савченко, І. Срібняк // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. статей. – К., 1996. – С. 188–198. 14. Срібняк І. З історії заснування Музею-архіву визволення України / І. Срібняк, О. Лук’яненко // Архіви України. – 1998. – № 1–6. – С. 54–58. 15. Заремба С. З історії Українського музею в Празі / С. Заремба // Київська старовина. – 1997. – № 1–2. – С. 122–137. 16. Заремба С. Забута спадщина (Музей визвольної боротьби України в Празі) // Четвертий Міжнародний конгрес україністів: Одеса, 26–29 серп. 1999 р.: Доп. та повідомл.: Історія. – Одеса; К.; Львів, 1999. – Ч. 2. – С. 153–157. 17. Грановський Б. До історії книгозбірні Товариства «Музей Визвольної боротьби України2 (Прага 1925–1945 рр.) / Б. Грановський // Бібліотечний вісник. – 1999. – № 4. – С. 25–29. 18. Погребенник Ф. Шевченкіяна в «Музеї Визвольної Боротьби України» в Празі / Ф. Погребенник // Визвольний шлях. – 1999. – № 9. – С. 1089–1093. 19. Мушинка М. Доля фондів Музею визвольної боротьби України у Празі // Третій Міжнародний конгрес україністів, 26–29 серп. 1996 р.: Політологія. Етнологія. Соціологія: Доп. та повідомл. – Х., 1996. – С. 391–393. 20. Мушинка М. Музей визвольної боротьби в Празі та останній його директор Симон Наріжний / Микола Мушинка // Пороги. – Прага, 1998. – № 1. – С. 10–11. 21. Мушинка М. Симон Наріжний – найвизначніший музейник України / М. Мушинка // Просвіти. – Ужгород, 1998. – С. 67–70. 22. Мушинка М. Українські архіви, вивезені з Чехословаччини в Україну / М. Мушинка // Четвертий Міжнародний конгрес україністів: Одеса, 26–29 серп. 1999 р.: Доп. та повідомл.: Історія. – Одеса; К.; Львів, 1999. – Ч. 2. – С. 145–152. 23. Мушинка М. Музей визвольної боротьби України в Празі та доля його фондів: історико-архівні нариси / М. Мушинка. – К.: [б.в.], 2005. – 162 с. 24. Мушинка М. Музей визвольної боротьби України і сучасний стан його фондів / М. Мушинка // Народна творчість та етнографія. – К., 2005. – № 4. – С. 4–9. 25. Мушинка М. Дмитро Антонович і Музей визвольної боротьби України / М. Мушинка // Народна творчість і етнографія. – К., 2007. – № 6. – С. 116–124. 26. Палієнко М. Музей Визвольної боротьби у Празі (1925–1948): Створення, діяльність, доля архівної колекції / М. Палієнко, І. Срібняк // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2000. – Вип. 2. Архівознавчі читання. – С. 35–47. 27. Палієнко М. Г. Діяльність української еміграції із заснування національного архівного центру за кордоном у 20-х роках ХХ ст. / М. Палієнко // Історичний журнал. – 2004. – № 3. – С. 27–38. 28. Палієнко. Архівна колекція Музею визвольної боротьби України в Празі: проблеми реконструкції та вивчення / М. Палієнко // Український журнал. – 2006. – № 4. – С. 196–213. 29. Палієнко М. Г. Музей Визвольної боротьби України у Празі / М. Палієнко // Українська архівна енциклопедія. Робочий зошит. Д-М / Держкомархів України. УНДІАСД. – К., 2006. – С. 330–331. 30. Палієнко М. Г. Архівні центри української еміграції в Європі у 1920-х – 1940-х рр. (створення, функціонування, доля документальних колекцій): дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06 / Палієнко Марина Геннадіївна; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 468 с. 31. Палієнко М. Матеріали Празького архіву як джерело з історії української державності / М. Палієнко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – 2005. – Вип. 77–79. – С. 123–125. 32. Пеленська О. Український портрет на тлі Праги / О. Пеленська. – Нью-Йорк – Прага, 2005. – 224 с. 33. Шваб А. Діяльність української політичної еміграції в Чехословаччині з створення Музею визвольної боротьби України / А. Шваб, Р. Федорук // Українська революція 1917–1921 років: погляд із сьогодення. Міжнародна наукова конференція 25 квітня 2012 р. – К.: Український інститут національної пам’яті, 2013. – С. 576–584.

Оксана Кужильна

ИДЕЯ УКРАИНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВА «МУЗЕЙ ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ БОРЬБЫ УКРАИНЫ» В ПРАГЕ (1925–1948 ГГ.): ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ

В статье анализируется историографический комплекс статей, в которых изучается деятельность Общества «Музей освободительной борьбы Украины», которое действовало на территории Чехословакии на протяжении 1925–1948 гг. Главной целью которого было создание музея – центра хранения идеи украинской государственности. Акцентировано внимание на тех статьях, в которых анализируется его деятельность в реализации государственной идеи. Установлено научные достижения проблемы, подается ценный историографический материал.

Ключевые слова: Прага, Общество «Музей освободительной борьбы Украины», историография, государственность, идея.

Oksana Kuzhilna

UKRAINIAN STATEHOOD IDEA ACTIVITY OF THE SOCIETY «MUSEUM OF THE UKRAINIAN LIBERATION STRUGGLE» (1925–1948): HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM

The article highlights the historiographic complex of works dedicated to the activity of the Society «Museum of Liberation Struggle of Ukraine» during its work at the territory of Chekhoslovakia (1925-1948). Special attention is paid to the papers that touch upon the statehood idea within a framework of the activity realized by the Museum of Liberation Struggle of Ukraine. The main purpose of the Organization’s activity was to create a Museum as the main pillar of the preservation of Ukraine’s independence. Scientific research of the problem of «Idea of Ukraine’s state-building in the activity of the Society «Museum of Liberation Struggle of Ukraine» is also investigated.

Key words: Society «Museum of Liberation Struggle of Ukraine», historiography, statehood, idea.

УДК 94:329(47+57)«1939/1945»

Світлана Зубченко

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ

Автор аналізує висвітлення в історіографії питання національної політики радянської влади в період Другої світової війни. У статті досліджено еволюцію поглядів дослідників радянської доби. Визначено позицію провідних українських фахівців з національного питання, прослідковано теоретичні та методологічні підходи зарубіжних дослідників до аналізу національних процесів в СРСР воєнного періоду.

Ключові слова: історіографія, Друга світова війна, радянська влада, сталінський режим, національна політика.

Вивчення проблеми сталінізму як феномену необмеженої диктатури вождя, вияву тиранії панування комуністичної партії СРСР має зайняти вагоме місце в історіографії незалежних держав пострадянського простору. Завдання істориків розкрити і донести до світової спільноти жахливі наслідки політики сталінського режиму, зокрема національної: масовий терор, репресії і депортації, замах на життя цілих народів й нищення національних культур.

У процесі опрацювання наукової літератури з означеної проблеми автор статті, виділяє кілька умовних періодів її історіографії: праці радянських науковців 1939–1956 рр. і 1957–1990 рр.; науковий доробок дослідників незалежних держав пострадянського простору й дослідження зарубіжних вчених.

Загалом, історіографія дослідження національного питання в період Другої світової війни, не залежно від періоду їх видання, ще перебувають на етапі становлення, що зумовлено не тільки близькістю подій для дослідників, а й тим, що історики були позбавлені важливих джерел та тривалий час недооцінювали важливості вивчення національних і соціальних проблем, як взаємозалежних, а то й переплетених між собою. Нині увага дослідників все більше звертається до явищ, які відбувалися в середині суспільства, в побуті, поведінці, думках людей. Це в свою чергу вимагає залучення всієї різноманітності вже відомих матеріалів і пошуку нових.